

מראה מקומות- עניני הלכה

חגיגה יז

נסדר ע"י אשר יעקב מילמן

לריב ברוך בענייני גזירה גרוס י"ה
by Mr. & Mrs. Dany Gross

www.dafaweek.org

507-DAF-WEEK

info@dafaweek.org

דף יז-יז:

סוגיא א' בענין לעלות לרגל בזמן הזה
סוגיא ב' בענין מצות ספירת העומר
סוגיא ג' בענין מלאכת אוכל נפש ביו"ט

סוגיא א'

- שו"ע הרב או"ח קיז' א'
- מנהגי החת"ס פ"א ס"ק יא' והערות יג-יד
- פסקי תשובות או"ח תקכט' יג'
- אבני המקום חגיגה יז:
- הובא בשו"ע הרב את הדין שיש לעלות לרגל בזמן הזה. וכן הובא במנהגי חת"ס וכן נלקט בספר פסקי תשובות.
- ובאני המקום הבוא בשם הגרי"א אלישיב עפ"י רש"י ההובא בתוס' כאן שאין קיום זו בלילה ע"ש.

שו"ע הרב

ק"ו דיני ברכת השנים וכו' ה' סעיפים :

א' ברכות לג א'
 ב' הפניתי י א'
 ג גמרא ס'
 ד הנס"ח ס"ב
 מה' תפלה
 ה' ת'
 ו' מ"א סק"א
 ז' ע"ז סק"א
 ח' רא"ש כונ"א
 ט' ע"ז ס'
 י' ע"ז ס'

ברכת השנים ה' צריך לשאול בה מטר בימות הגשמים ומפני מה קבעו השאלה בברכת השנים מתוך שהיא פרנסה קבועה בברכת פרנסה ומתחילין לשאול בא"י מליד ז' במרחשוון לפי שהיא ארץ הרים וצריכה לגשמים מיד אחר החג והיה ראוי לשאול בה מיד אחר החג אלא שאיתרו השאלה ט"ז ימים אחר החג כדי שיגיע האחרון שבישראל שעלה לרגל לביתו לנהר פרת שהוא מקום ישוב היותר רחוק מירושלים ולא יעצרנו הגשם (ואף לאחר החורבן היו מתאספים ג"כ מכל הסביבות בירושלים לרגל כמו שעושים גם היום לפיכך לא בטלו תקנת חכמים שתקנו השאלה בא"י ב' במרחשוון) : ובבבל וכיוצא בה שאינה ארץ הרים בא"י וא"צ לגשמים מיד אחר החג מתחילין בליל ס' אחר הקופה תשרי ז' ויום התקופה ויום השאלה הם בכלל הם' נמצא לעולם ב' ימים בין התקופה לשאלה שאם היתה התקופה ביום א' השאלה היא בליל ד' וס' יום אלו ה' אין מונין אותם מעל"ע וליא אפי' נפלה התקופה ביום מתחילין לשאול בליל ט' מיום זה ו ואנו מודה נו כבני בבל בכ"מ ז' ויש שתמדה וחלקו ע"ז אף שאנו הולכים אחרי חכמי בגל בכ"מ וע"ש

קדושת ירושלים והמקדש

י. נחלקו רבותינו הרמב"ם והראב"ד [יב] אם קדושת המקדש וירושלים קיימים גם בשעה שהמקדש חרב, ואעפ"י שהוא שמם בקדושתו עומד, או דילמא בטלה קדושתה בזמן הזה בעוה"ר.

יא. אף לדעת הראב"ד דקדושת המקדש וירושלים בטלו בזמן הזה, היינו דוקא לענין מצוות התלויות

י. עיין חידושי ביצה מהד"ק ותנינא דף ד. ובשו"ת או"ח סי' קמ"ה. והעירני בני הרה"ג רבי שלמה יצחק שליט"א למ"ש בשו"ת לבושי מרדכי יור"ד תליתאה סי' מ"ט, וז"ל: "ושמעתי מפי מ"ו הרב הגאון המובהק אב"ד גרוו"ד זצ"ל כי שמע מפ"ק מרן חתם סופר, אשר לפי גבולי ארץ, ארץ "ענגלאנד" מאיי אה"ק".

יא. כ"ה בחידושי גיטין דף מז. בארוכה.

יב. שם בפ"ו בית הבחירה הנ"ל. ועיין שו"ת יור"ד סי' רל"ג דצייד מרן לומר בדעת הראב"ד דבאמת מעיקר הדין הקדושה היא עולמית, אלא שמדין ובאו בה פריצים וחללוה הוא דפקעה הקדושה, אך מסתימת לשון הראב"ד אינו נראה כן לענ"ד. וראה להלן סעיף י"א ואילך ובהערות.

בהן ^[יג], אך קדושת ירושלים בעצמותה ומעלתה המיוחדת במקומה עומדת לעד, כגון, לענין הכל מעלין לירושלים וכן לענין עליה לרגל ^[יד].

יג. בשו"ת שם כתב מרן: "כל מגמת כוונתי להראב"ד פ"ו מבית הבחירה דהכל בטל בזמן הזה בעוה"ר, דלאותה דעה יותר יש חיוב לעלות בזמן הזה, דליכא תירוצא דר"ח כהן שבתוס' [כתובות] ק"י ע"ב, דמ"מ עכ"פ קדושת בית אלקים וזה שער השמים לא בטל ולא יתבטל וכו', אך עיקר הוא במה שבמקום הר המוריה הוא שער השמים וכו', וטרם נתקדש הארץ על ידי יהושע ועזרא כבר הקריב שם אדם הראשון ונח ונעקד יצחק וחלם יעקב סולם", עיין שם עוד בארוכה בזה. בסי' רל"ה שם כתב מרן בתשובתו להגרא"ז מרגלית זצ"ל: "מ"ש הדר"ג שכבר נתקדש המקום ע"י אדם הראשון ונח לא נמצא כן, אלא שבנו מזבח והקריבו שם, אבל שקידשו המקום לא שמענו רק באברהם אבינו ע"ה".

יד. שם באותה תשובה וכן בסי' רל"ד האריך מרן טובא להעמיד את מעלתה של ירושלים על תילה אף בזמן הזה, לענין הכל מעלין לירושלים וכן מצינו גם שבימי הגאונים היו עולים לירושלים ברגלים וכמבואר בתשב"ץ ח"ג סי' ר"א כשהיו עולים לירושלים בחג השבועות אירע להם נס דעומדים צפופים ולא צר להם, יעויין שם בהרחבה. ועיין בתורת משה, סו"פ אמור, בהספד על הרעש בארץ הגליל "שגם בזמן הזה מצוה לעלות לרגל לירושלים". וע"ע בסי' רל"ו שם לענין הקרבת קרבן פסח בזמן הזה. [ואגב, יעויין בחידושי גיטין דף ב. בד"ה מן הרקם "דאפילו אי בני חו"ל אינם מחויבים לעלות לרגל כמ"ש תוס' ריש פסחים, מ"מ מצוה רבה איכא"].

וסבירא להו דאדרבה דווקא אחר חרבן ביהמ"ק יש חיוב יותר גדול בהקבלת פני רבו ברגל, שהוא⁴⁶ כקבלת פני השכינה זכר לקבלת פני השכינה במקדש.

ורב בן חו"ל הנמצא בא"י על דעת לחזור, לכתחילה יש⁴⁷ לתלמידיו לקיים מצוות הקבלת פני רבו באותם ימים שגם לבני א"י יו"ט הוא, וכדיעבד יוצאים י"ח ומקיימים המצוה גם ביו"ט שני ש"ג כיון שאצל רבם עדיין יו"ט הוא.

מצוות עליה לרגל בזה"ז

יג. שם: בזה"ז שאין בית המקדש קיים ואין וכו'.

אנו יכולים לעלות ולראות ולהקביל פני השכינה. ובכמה מספרים⁴⁸ הראשונים מצינו שהיה המנהג גם לאחר תרבן הכית להתאסף מסביבות ירושלים ומשאר ערי ארץ ישראל ולעלות לרגל לירושלים וליד שריד בית מקדשנו בשלשה⁴⁹ רגלים, וכבר נרמז מנהג זה במדרש⁵⁰ שיר השירים (פרשה ד' אות ב'), ובחת"ס (עה"ת סו"פ אמור ובשו"ת חת"ס יו"ד סי' רל"ד) האריך להוכיח מגמ' וראשונים את מעלת וקדושת ירושלים יתר משאר א"י גם בזה"ז ושמצוות⁵¹ עליה לרגל נהגת גם בזה"ז, אף כי אינו חיוב, ואשרי⁵² המקיימים מצוה זו ואינם חסים על הוצאות וטלטול הדרך וכו'.

הגרי"י קניבסקי זצ"ל שדין מצוות קבלת פני רבו נהג רק בזמן שלמדו בע"פ וקיבל מרבו רוב תלמודו, אבל בזה"ז שלומדים מגמ' וספרים לא שייך ענין דרבו מובהק וחיוב הקבלת פניו, ובוה שמלמדו דרך הלימוד לא נעשה רבו כי יכול להתלמד דרך הלימוד לבד ועוד מי יודע אם הדרך של רבו היא האמת, וכברו שאין מובהק ליכא חיוב לקבל פניו, והא דילפינן משונמית שקבלה פני אלישע אף דל"ש אצלה רבו מובהק, כי אלישע היה רבן של כל ישראל וכולם חייבים לקבל פניו, עכתי'ד. ⁴⁶ עיין ירושלמי ריש פ"ה דעירובין כל המקבל פני רבו כמקבל פני שכינה. ⁴⁷ שו"ת בצה"ח ח"א סי' ס"ג, שו"ת באר משה ח"ז דיני בני א"י וחול"ל עמ' רל"א, וע"ע בתשובות והנהגות ח"ב סי' שכ"ב דהגרי"ז מברסק זצ"ל הסתפק כשאצל התלמיד יו"ט הוא ואצל הרב חול אי יוצא י"ח המצוה דהקבלת פני רבו. ⁴⁸ בר"ן ריש מס' תענית ד"ה ואיכא שגם כיום שבעוה"ר חרב ביהמ"ק מתאספים מכל סביבות ירושלים לרגל, ובס' כפתור ופרח פ"ו ד"ה וכן מביא מנהג זה ועיי"ש שמחזק המנהג מכמה טעמים, וכ"ה בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' קי"ד שנהגים שעולים מארץ ישראל וסביבותיה לירושלים בשלשה רגלים, ובשו"ע הרב סי' קי"ז סעי' א' במוסגר כותב "ואף לאחר החורבן היו מתאספים ג"כ מכל סביבות ירושלים לרגל, כמו שעושים גם היום, לפיכך לא ביטלו תקנת חכמים שתיקנו השאלה בא"י בז' במרחשוון", וע"ע במהר"ץ חיות נדרים כ"ג ע"א עוד הוכחות רבות מלשונות הגמ' ומדרשים שיש חיוב עליה לרגל אף בזה"ז. ⁴⁹ ובחג השבועות לאלו שלא עלו בחג היו משלימים כל שבעה כדאיתא ברמב"ם הל' חגיגה פ"א ה"ז לענין קרבנות, וע"ע לעיל סי' תצ"ד אות ט'. ⁵⁰ וז"ל המדרש "מה יונה זו אע"פ שאתה נוטל גזוליה מתחתיה אין מנחת שובכה לעולם כן ישראל אע"פ שהרב ביהמ"ק לא ביטלו שלש רגלים בשנה" ופירשו המפרשים שם (עיי' פי' מהר"ו) שהיו עולים לירושלים לאחר החורבן לזכרון, ע"ע שדי חמד מערכת א"י אות א'. ⁵¹ ובקוטרס מהגרע"י שלזינגר זצ"ל תלמיד החת"ס חזק ענין זה, וכתב שמצוות ראייה היא רק בעזרה, ובוה"ז שא"א ליכנס לעזרה (עמשי"כ בסי' תקס"א על המ"ב סק"ה), יש לילך למקום גבוה שרואים משם את רצפת קרקע מקום המקדש, וזה עיקר המצוה, לראות וליראות, אבל אלו העולים לכותל המערבי לשם תפלה בזה בלבד לא קיימו מצוות עליה לרגל, ונקיי הדעת שבירושלים נהגים עד כיום כדבריו. ועיי"ש שכתב עוד דלאו שלובשים משקפיים יסירו משקפיהם בשעה שמסתכלים על רצפת מקום בית מקדשנו משום חציצה, ובמועדים זמנים ח"ז סי' רמ"א בהגה"ה חלק עליו על מ"ש להסיר המשקפיים דהואיל ונעשה להיטיב הראיה ודאי דאינו חוצץ (וע"ע בענין חציצת המשקפיים בשע"ת בסי' תכ"ו ומשי"כ בהל' שבת סי' חצ"ר הערה 4). ⁵² כך מסיים השדי חמד שם את הדיון בענין זה.

אבני המקום

ראיה. ואולי כל מה שאפשר לעשות דומיא דעיקר המצוה עבדינן.

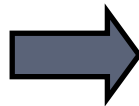
[עוד שמעתי ממר"ז הגר"ח"ק להסתפק אם הקבלת פני רבו ברגל יוצא בה בלילה, לפמש"כ הנובי"ת או"ח סי' צ"ד דילפי' הקבלת פני רבו דהוי דוקא בג' רגלים מראיית הרגל, ואולי יש ללמוד ג"כ לענין לילה, אך אינו מוכרח כמובן].

ג) ובעיקר המנהג לעלות בזה"ז כבר הביאו שהמקור בשיר השירים רבה (פרשה א' פסוק טו ופרשה ה' פסוק א') על הפסוק עיניך יונים, מה יונה זו אע"פ שאת נוטל גוזליה מתחתיה אין מנחת שובכה לעולם, כך ישראל אע"פ שחרב ביהמ"ק לא ביטלו ישראל פעמי רגלים ג' פעמים בשנה. וכ"כ הר"ן בתענית (דף ב' א' מדפי הרי"ף ד"ה ואיכא) שאף לאחר החורבן היו רגילים להתאסף בירושלים. וע"ע בתשב"ץ ח"ג סימן ר"א, כפתור ופרח פ"ו, מהרצ"ח ריש גיטין ונדרים דף כ"ג, ושד"ח (ח"ו עמודים 137, 390). וע"ע מה שהאריך בספר שלמי תודה סוכות סימן פ"ב אות ג בענין המנהג לעלות בזה"ז.

בא"ד, ובפ"ק דר"ה פרש"י דאי משום יו"ט פשיטא שהרי הוא יום שיתחייב להתראות פנים בעזרה. א) אף שיש לו תשלומין מ"מ המאחר נקרא פושע [טו"א]. ועי"ש בטו"א שהוכיח מד' רש"י דר"פ אינה כשרה בלילה, דאי כשרה הרי יכול ליראות בלילה, ולשלוח אח"כ עולתו ביום. והאריך מאד בדין זה ומסיק דיצא בלילה. וע"ע בשפ"א כאן ולעיל דף ב' א', מנ"ח מצוה ת"צ, פי' רי"פ לרס"ג ח"א עמ' 420, ערל"ג סוכה מ"ז, ומה שצויין בספר המפתח פ"א מחגיגה ה"י. ויסוד הנידון בזה אם רשאי להראות בעזרה ולשלוח קרבנו אח"כ וכדעת הלח"מ בריש הל' חגיגה בשם הסמ"ג, ולפי"ז יכול להראות בלילה ולשלוח קרבנו למחר, או שצריך להביא קרבנו בעת שנראה בעזרה, ועוד דנו האחרונים כיון דכתיב בלשון ראיה צריך זמן ראיה לאפוקי בלילה. דע"ע מה שכתבנו בענין ר"פ בלילה בדף ב' א' גמ' ד"ה אלא.

וברש"י פסחים צ"ה כ': דהא בעי לאתויי עולת ראיה (ור"ל דלאו משום הר"פ, אלא משום העולה), ולפי"ז קושיא מעיקרא ליתא, וכ"כ הנצי"ב בע"א, וביאר הא דאינו יכול לשלוח עולתו ביד אחר, דהיאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד עליו, וכוונתו דאף דמן הדין יכול לשלוח עולתו ביד אחר אחר שהראה פניו וכמו שכתב הלח"מ, מ"מ לכתחילה ודאי יש לו לאדם לעמוד על קרבנו. — ובטו"א כ' לפרש פי' חדש דע"כ לא קאי על יו"ט ראשון שהרי טעון לינה משום השלמי שמחה, ועי"ש שפלפל בתו"ד אם שלמי שמחה קרבים בבמה קטנה, ועי"ש באמרי ברוך, ובאו"ש פ"א מחגיגה ה"א, תורת הבמה פרק י"ג סימן ט'.

ב) ובעיקר מה שדנו האחרונים אם ר"פ כשרה בלילה, שמעתי ממר"ז הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם חמיו הגרי"ש אלישיב שליט"א דלהסוברים דלא יצא בלילה, לכאור' מן הראוי להקפיד כשעולים לכותל המערבי בזמן הזה זכר למצות ראיה, שיעלו ביום ולא בלילה, עכ"ד. ויש לעי' בזה דהלא אינו אלא זכר למצות ראיה, שהרי עיקר מצות ראיה בעזרה, ובזמנינו אף לה"ב א"א ליכנס שכולנו טמאי מתים, וגם אין אנו מביאים קרבן והקרבתו הוי תנאי במצוות ראיה לדעת הרמב"ם, וא"כ אינו אלא זכר בעלמא, ומנ"ל דבעינו לעשות דוקא דומיא דעיקר קיום מצות

סוגיא ב' בענין מצות ספירת העומר

- טור או"ח תפט'
- ב"י שם ד"ה ומה שכתב
- שו"ע שם ס"ק א'
- מגן אברהם שם אות ד'
- תשובות והנהגות פסח עמו' תקלט'-
תקמ'
- וע' בתשובות והנהגות שהביא חידוש
בשם הבית הלוי שאם שכח ולא ספר
עדיין יכול לספור השבועות אם ברכה
כיון שהוי מצוה בפ"ע וספירה בזה"ז
מדרבנן.
- הטור הביא כמה שיטות בענין האופן
לספר ספיה"ע ובב"י הביא את דעת
הרא"ש שנוהג לספור ימים ושבועות וכן
הובא בשו"ע. והמג"א הביא שאם טעה
ורק מנה הימים או השבועות אי"צ
לחזור.

תקמג

בית חדש

אורח חיים תפט הלכות פסח

בית יוסף

ומה שכתב רבינו בשם אבי העזרי (פי' תקכו ע"י 177) שיש ג' זמנות הימים וכו' ויש אומרים שאין להזכיר השבועות וכו'. הוא ממדלי פרק ז' דמגילה (פוס"י חמג). רבינו אפרים בסוף פרק ז' דמגילה: ומה שכתב ויש אומרים והר"ן כגז' בסוף פסחים (שס) והפירוש הנכון נמנה למיני שבעי שאין להזכיר השבועות אלא בסוף השבוע וכו'. כ"כ צעל היינו נמשלוס כל שבע ושבע אלל ברוב המקומות הסמירו על ענמס לומר כלל יום יום אחד וכו' וכן לעומר שהם כן שבעות וכן ימים וכן כתב הרא"ש במשנה (כלל ד' סי' יג) ח"ל נהגו בכל חפזות ישראל למנות יומי ושבעי בכל לילה ואומרין שהם כן וכן שבעות וכן וכן ימים ולא שמענו אדם שערער דבר אלל הו"ה (כח) ומנהג אבותינו מורה היא עכ"ל:

אחד עד שמיני לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד וביום שמיני יאמר היום שמונה ימים שהם שבוע אחד ויום אחד עד שיגיע לארבעה עשר יאמר היום ארבעה עשר ימים שהם שני שבועות וכן לעולם. וכתב אבי העזרי יש אומרים שאין צריך למנות הימים רק עד שיגיע לשבוע כגון היום יום אחד עד שיגיע לשבעה ימים ואז יאמר היום שבעה ימים שהם שבוע אחד אבל מכאן ואילך אין צריך למנות ימים של שבוע שעבר עם השבוע הבא אלא ביום שמיני יאמר היום שבוע אחד ויום אחד ואין צריך לומר היום שמונה ימים שכבר מנאם בשבוע שעבר. וכן ביום תשיעי עד שיגיע לארבעה עשר יאמר היום ארבעה עשר ימים שהם שני שבועות וביום חמשה עשר יאמר היום שני שבועות ויום אחד וכן לעולם. ויש אומרים שאין להזכיר השבועות אלא בסוף השבוע כגון ביום שביעי יאמר היום שבעה ימים שהן שבוע אחד וביום שמיני אינו אומר אלא היום שמונה ימים עד שיגיע לארבעה עשר וכן לעולם וכאשר כתבתי כן נהגו וכן עיקר: ו כתב עוד אבי

העזרי היכא דפתח ואמר ברוך אתה ה' וכו'. כ"כ המדלי פרק ז' דמגילה וכחז' שם שלמד כן מדליציעא לן בסוף פרק קמא דברכות היכא דנקט כסא דשכרא צדיה וקסנר דתמרא הוא פתח אדעתא דתמרא וקיים בדשכרא מאי בטר פתיסה אזלין ולא יכא או דילמא בטר פתיסה אזלין ולא יכא או איפשיטא ויכין ללא איפשיטא וספירת העומר לאורייתא חזר ומצריך וסופר וכדלמריין בפרק מי שמתו ספק קרא קריאת שמע אינו חזר וקורא ספק אמר אמת וליצי חזר וקורא קסנר קריאת שמע דרבנן אמת וליצי לאורייתא וחזר ולאומר אמת וליצי בו ברכה לנטלה והכי נמי ספירת

ו כתב עוד אבי העזרי (שם ע"י 178) היכא דפתח ואמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אדעתא דלימא היום ארבעה וכו'. כן כתב המדלי בפרק ז' דמגילה (פי' חמג) וכחז' שם שלמד כן מדליציעא לן בסוף פרק קמא דברכות (יב) היכא דנקט כסא דשכרא צדיה ופתח אדעתא דתמרא וקיים בדשכרא אי אזלין בטר פתיסה או בטר פתיסה ולא איפשיטא וכיון דספירה לאורייתא

באר הגולה

ה. מימרה דלמי שס ס"ו [ע"א] ומבזהו הרי"ף [פסחים כה, א] והר"ש [סוף פסחים ע"ג סימן מ:]

1. הר"ש כתב שזהו כולל כד סימן יג; ר"ן ש"ס פ"ה, א דק נהגו ביום המקומות וכן כתב הטור;
2. משנת הרשב"א [ח"א סימן קנז]:

ד והשבויות. נראה לי דאם ספר הימים לחוד ולא ספר השבועות אין לרין לחזור, כדליתא בגמרא [מנחות סו, א] למאן דלמך ספירה דרנבן, וצ"י ד"ה ומ"ש חמ"ן כחכ בשס רוב הפוסקים דקימא לן ספירה זומן הוא דרנבן. ואם מנה שבועות לצד נמי יאל, כמו נכון מנהגינו, דהא ציוס א' שמינין בתחלת ליל י"ו הוא פירושו שכתב הטור: ה היום, לא יאמר שהיום וכו', דמשמע שהוא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו, אלא יאמר היום יום וכו'. שבועות וימים הם לשון זכר, כלכתיב [דברים טו, ט] שנעשה שבועות. יאמר לעולם מנין המועט קודם, כגון אחד ועשרים יום, עיין צה"ע סימן קצ"ו [ספיק ד"ה ובהגה]. מיהו ציומא דף ג"ה [ע"א] איתא דהכל לפי מנהג המדינה צמטונס, וצמטנימיו אף בלשון מול מוכיירין מנין המועט קודם. יש נהגין לומר ממור אלהים יחננו אחר הספירה:

[דברים טו, ט], אל תקרי צמטה אלא צקומה: (ג) היום יום אחד בעומר. כן מנהגינו. אלז דדברי הר"ן סוף פסחים [י"ג כה, א] שמינין צ"י [ד"ה ומ"ש דעיינ] נזכר שס לעומר צמ"ד. ונראה יותר נכון מנהגינו, דהא ציוס א' שמינין בתחלת ליל י"ו הוא פירושו צמטנין ימי העומר אשר יציאו למחר ציוס י"ו. וציומס האחרים היו ג"כ שפיר, דלמנין יומי דעומר קאי כולס. מה שאין כן אס תלמר לעומר, תהיה כוונה צליל י"ו לעומר דהיינו למה שזכר הציאל, אלז דעומר לא קאי רק על ימי העומר, דאי אפשר לפרשו על ההצאה, דהצ"ח משמע בתוך, מה שאין כן צמ"ד אפשר לפרשו על ההצאה, כן נראה לענ"ד. אין לומר שהיום, אלא היום: (ד) שבוע זמא, דשנע הוא לשון זכר:

ערך להם למהריק"ש

תפמ [ע"א] בעומר וכו'. ואם ספר מיושב יאל: וזמס ועדמס פטוריס ממנו, וז' המנצ"ס פקח ז' מהלכות ממדין [הלכה גרידא]: [ע"א] יום אחד. ואם לא אמר לעומר יאל דעיינד:

חק יעקב

העומר עמוד קנא] כתב טעם אחר. ועיין בלבוש [סעיף א]. ועיין בר"ן סוף סוכה [כב, ב ד"ה וכתבו] וברב"ז סימן רנ"ו [ח"ד סימן אלף שני]: [ח] וסופר הימים והשבועות. ואם מנה השבועות ולא הימים יצא כדיעבר, הסכמת האחרונים. ואם מנה השבועות ולא הימים, כתב המ"א [סי"ק ד] דיצא, כמו שכתב הטור. וכוונתו כמו שכתב בשם אבי העזרי [ראבי"ה פסחים סימן תקכו עמוד 177] דביום שמנה יאמר רק היום שבוע אחד ויום אחד, ואינו צריך לומר היום שמנה ימים, שכבר מנאם בשבוע העבר. וכן ביום ט' עד שמיניע לארבעה עשר יאמר היום ארבעה עשר יום שהם שני שבועות, וביום ט"ו יאמר היום שני שבועות ויום אחד, וכן לעולם, עכ"ל. מה שאין כן אם ביום ד' או ביום ארבעה עשר לא הזכיר הימים אפשר דלא יצא, וכן כתב גיסי הרב בספרו אליהו זוטא [סי"ק ב] בשם רבינו ירוחם [מחיה ח"ד מה, א]. ועיין בכנסת הגדולה מהדורא קמא [הגב"ן] שהביא שני דעות אם מנה הימים בראשי התיבות, כגון היום י"ד ימים וכיוצא בזה, דיש אומרים דלא יצא, ויש אומרים דיצא. ולי נראה דכל כיוצא דספירת הימים והשבועות רק דרנבן בומן הזה. ועיין במ"א [סי"ק ב] שכתב דיש לספור דוקא באותו לשון שמבין מה שאומר, דאי לאו הכי לא הוי ספירה כלל: [ט] היום יום אחד בעומר. הסכמת האחרונים שלא יאמר שהיום, ובאמת מי שאומר שהיום לא אשכחש ויש לו על מי שיסמוך, הרוקח [סוף סימן רצ"ד] [תניא ט] ומהרי"ל [הלכות ספירת העומר עמוד קנא]. וכן דפוס בפסח מעובין [כה, ב]. וצריך לומר הפירוש כך הוא, דמלת שהיום הוא נתינת טעם על מה דמבין עכשיו על ספירת עומר, לפי שהיום כך וכך ימים. וכן בענין נוסח בעומר שכתב הרב, והט"ז [סי"ק ג] האריך בטעם שאין לומר לעומר, אבל באמת ברוב נוסחות ישנים כתבו שיש לומר לעומר, וכן הוא בכל בו [סימן נח] ותניא [סימן נ] ושבליל הלקט [סימן רלד] ורוקח [תשובת הרשב"א [ח"א סימן תנו] ובב"י [ד"ה כתב הרשב"א] והר"ן [פסחים ריש כה, א]. וצריך לומר דמלת לעומר משמע שהוא ליום העומר כך וכך ימים, מה שאין כן בעומר משמע שעכשיו הוא זמן העומר, ובאמת זמן העומר הוא רק יום א' דהיינו י"ו ניסן, וק"ל. וכן כתב בשל"ה [ריש מסכת פסחים כג, ד ד"ה כתב הרשב"א] שיש לומר לעומר דוקא, ומכל מקום אין לשנות ממנה שנהגו מקדם, כי יש להם על מה שיסמכו: [י] עד שמיניע לארבעה עשר. וכתב בתשובת מהר"ש קאיינדבר [אמנת שמואל] סימן (כ"ז) [מט] דלכתחלה יש לספור מנין המועט קודם, וכרבי יודא [כ"א] ציומא דף ג"ה [ע"א]. ובמקומות שמונין מנין המורבה קודם כרבי מאיר, כפינו כמנהג מקומו, עכ"ל. ועכשיו מונין מנין המועט קודם. וכתב בשבלי הלקט

סימן ע"ז [סימן רלד] עד עשרה אומר ימים, ומאחר עשר ולמעלה אומרים יום, וזה דרך צחות לשון הקודש, עכ"ל: [יא] עד ארבעים [ח] ותשעה יום. וכתבו תוספות במגילה דף כ' ע"ב בד"ה כל הלילה, ואומר יהי רצון שיכנה בית המקדש, כיון שאינו אלא הזכרה לבנין בית המקדש, אבל לשופר ולולב יש עשיה, עכ"ל. וכתב מהר"ל [הלכות ספירת העומר עמוד קנא] כשיגיע למי"ט יום יאמר שהן שבועה שבועות ולמחרתו הוא ערב שבועות, עכ"ל. ונהגין לומר מזמור אלהים יחננו, וכן כתב במ"א [סי"ק ה]. וחדשים מקרוב באו והדפיסו נוסח הספירה על פי הסוד וכוונת הספירות, וכחאי גונאם בהקפה שכלול אומרין פסוקים על סדר כוונת האר"י ז"ל, וכן דפוס סדר התפלה עם עבודת הבורא, וכחאי גונאם הבה ליקוטים מקובלים, ונתפשט דבר זה בעיני המון כאלו כל הרוצה לטול את השם יבא ויטול, ובאמת לא נאה לכסיל כבוד, כי כבוד אלהים הסתר דבר, ואעתיק מה שכתב מהרש"ל בתשובה סימן צ"ח ז"ל, וראיתי הבה מן המדקדקים בדקדוק עניות להניח תפילין של יד בשיבה, דע אהובי חדשים מקרוב באו ורוצים להיות ממת המקובלים וממדרשי הנעלמים ומחלשי הראות, לא יביטו באור הוזהר ולא ידעו מוצאו ומבואו וכוונתו, אלא שכן מצאו בספיר רשב"י, ודע שכל הבותי ואבותי הקדושים שמשו גאוני עולם לא נהגו כך אלא כדברי התלמוד והפוסקים, ועתה פקח עיניך וראה אם היה בזה ממש אי אפשר שלא הזכירו שום מחבר אחד, גם לא השתמשו רמו בתלמוד בבלי וירושלמי ספרא ופסיקתא ושאלחות [כו"ן], ומי שלא ידע להשיג סודה על נכון יבא לקצץ בנטיעות [כו"ן], לכן אהובי אל תלק בדרך אתם, ואין לך עסק בנסתרות המתייהרים בחידושים כאלו הן יודעים ומבינים רזי התורה וצפונייה, והלואי שידעו הגלויים, מה שכל כחו של רבי שמשון מקינון אחר שלמד סתרי הקבלה אמר שהוא מתפלל כנתון בן יומו וכו', על כן נהגו כדרכך ויהיה להם מה שלהם, אבל הרי מדבריו דאין לשנות ממנהג אף בכת המקובלים, וכל שכן שאר שינוי המנהגים שהזכירו בספרים חדשים. ואף אי נימא דמותר לשנות איזה דבר לאיזה יחידי סגולה מי שמפורסם ומוחזק בחסידות ליודעי חן אם רוצה לכוון איזה דבר או לשנות כפי מה שמצא חידושי בדברי אחרונים, גם זו בהצנע לכת, ולא לפרסם הדבר לשנות המנהג, וצווחין ככרוכיאי על מי שעושה כמנהג ישנים כאלו חידושי תורה מאתם תצא, והשם יודע אם לעקל, ועיין לעיל בסימן ס"ח שכתב המ"א [ריש הסימן] בשם הכוונת [ספר הכוונת ו, א]; שר הכוונת ריש ענין נוסח התפלה ז"ל, המנהגים שנהגו בשרשי תפלות אין לשנות ממנהג מקומו, כי י"ב שיערים בשמים נגד י"ב שבטים, וכל שבט

ביאור הגר"א

ומ"ש רבינו, ולאפוקי מיש אומרים שבשבוע ה' אין צריך למנות ימי שבוע לעומר וכו' ח' ימים אלא שבוע אחד ויום א' לבד, ועיין שם ומש: [ג] [שניע בן אם פנו כו'. כמו שכתבו בברכות כ"ז ב' שאני צבור כו', מה שאין כן כאן

איצר מפרשים

1. [שיע' ספיק א] מונה והולך. אם אמר היום ארבעים חסר אחת לעומר יצא, עיין תשובות פרי הארץ [ח"א אר"ח] סימן י"ד: [אש"א אברהם, א]

תשובות

דין תמימות

והנהגות תקלט

ומצוה לספור כגור תיכף בשעה זו משום תמימות, וא"ש.

ועוד יש להסביר דבריהם עפ"י הסברא שחידשו התוס' במגילה (כ: ד"ה כל)

שלא לספור ביום בברכה, דאפילו אי נימא דבנקצר ביום בדיעבד כשר, במצות ספירת העומר שנה עליו הכתוב לעכב דכתיב "תמימות", ואי אתה מוצא תמימות אלא כשאתה מונה בלילה, ע"ש. ומבואר דבמצות ספירת העומר בעינן לתמימות יותר ממה שצריך תמימות במצות קצירת עומר גופא, וכיון דמבואר במשנה ר"פ רבי ישמעאל דמיד משחשכה קצרו, וכדאיתא התם (סה.) דשואל אם בא השמש ואומרים לו הן וקוצר (וקצת משמע מזה דלא צריך תוספת שבת ויום טוב וכשיטת הרמב"ם, דמבואר דאם רק אומרים לו שחשכה סגי בכך, ואולי הפורתא דבעינן לתוספת לא קחשיב, וכמבואר כעין זה בתוס' מו"ק ד. ד"ה מה), וכ"ש במצות ספירה דבעינן תמימות טפי, וא"כ ראוי לדקדק ולספור תיכף בתחילת הלילה ממש. אבל עיקר דברי תוס' דידן צע"ק, שהחיוב בזה"ז אינו אלא זכר למקדש (להפוסקים דהוה דרבנן), וא"כ אין להתיר ספירה כבין השמשות שבזמן המקדש לא היתה מועילה. אבל הנראה בדעתם, דמאחר שהחיוב בזמן הזה הוי רק כזכר בעלמא, סגי בכך לזכור ענין חיוב ספירה ותמימות אף דבזמן המקדש גופא אינו יוצא בספירה בכה"ג.

בגדר דין תמימות בספירת העומר

ובעיקר דין תמימות בספירת העומר נלע"ד בזה דבר חדש, והאחרונים לא ביארו הדבר כלל. הנחלקו הראשונים בשכח לספור בלילה אי סופר ביום, שהבה"ג (סי' י"ב וסי' ע"א) והרמב"ם

(תמידין ומוספין פ"ו הכ"ג) ס"ל שסופר ביום בברכה, ורבינו תם (תוס' מנחות שם) ס"ל שאינו סופר ביום, דלדידן נקצר ביום פסול, והרא"ש (סוף פסחים סי' מ"א) והר"ן (מגילה ז. ברי"ף ד"ה ומכאן) הכריעו לספור ביום בלא ברכה דספק ברכות להקל. ולדינא אם ספר ביום סופר בימים שאחר כך בברכה, ופירש בשעה"צ סי' תפ"ט (או מ"ה) דהוה כס"ס לחיובא, דשמא יוצאין גם בספירה ביום, ואפילו אין יוצאין, שמא אם חיסר יום אחד לגמרי שפיר ממשיך וסופר, דאין הימים מעכבין זה את זה, וכיון דהוה ס"ס לחיובא סופר בברכה וכמבואר בתה"ד (ח"א סי' ל"ז) המובא בב"י כאן, דבספק חיסר יום אחד סופר מכאן ולהבא בברכה, דהוה מעיז ס"ס לחיובא.

אמנם המעיין בלשון התה"ד גופא

ובמובא נמי בבית יוסף, יראה דהא דסופר אחר כך בברכה אינו מפני שיש כאן ס"ס לחיובא וכמו בספק חיסר יום אחד, דבספר ביום כתב סברא אחרת דסופר שוב בברכה, "דמיקרי שפיר תמימות הואיל ולא דילג יום אחד לגמרי" (אף דהסיק שלא לכוון בספירה ביום). והנראה בדבריו שיש בתמימות תרי דינים, א) שצריך לספור בלילה דוקא ולא ביום מדין תמימות, ב) דלדעת הבה"ג הימים קשורים זה בזה, דאם לא ספר יום אחד אינו הולך וסופר דחסר בתמימות. ולהאי דינא דהבה"ג חידש התה"ד דאם ספר ביום, אף שלא קיים המצוה, כיון שהספירה גופא בזמנה רק דחסר בדין תמימות, שפיר סופר מכאן והלאה בברכה שאין כאן חסרון במעשה הספירה דימים. והיינו דאף דבספירה ביום חסר בתמימות של אותו היום ולכן לא מברך, היינו דוקא ליומו, ומ"מ לא הוה

תקם תשובות

דין תמימות

והנהגות

כלא ספר כלל, ולענין מנין הימים כולם, יכול לספור מכאן ואילך דלא הוה כחיסר יום אחד, וסופר מכאן והלאה בברכה לכו"ע, וזה ברור להמעייין היטב בלשון התה"ד ע"ש.

ומעתה נלע"ד לענין חקירת האחרונים בקטן שנתגדל בתוך ימי הספירה, דנסתפקו לדעת הבה"ג אי סופר בברכה, מאחר שהספירה שבקטנותו לא הוי ספירה בקיום המצוה, נראה לדברינו אף דלא קיים המצוה ביומו, מ"מ מועילה אותה הספירה לדין תמימות ושפיר מברך עלה. ואף דיש לחלק דקטן אינו בר חיובא כלל, וגם הוה כמתעסק וגרע טפי, מ"מ להמבואר במק"א (עיין במוע"ז ח"א סימן כ בהגה"ה) אין הקטן במציאות כמתעסק ממש, רק היכא שמחוייב וצריך דעת אמרינן דקלישתא דעתו ודינו כמתעסק, אבל אם אינו מחוייב, ורק דליהוי כמנין ברצף לדין תמימות, אפשר דמועיל, וצ"ב.

מנה יום אחד מכאן ואילך סופר בלא ברכה, היינו שאינו סופר עוד מנין הימים בברכה, אבל בספירת העומר קי"ל דמצוה לממני יומי ומצוה למימני שבועי, והיינו דבכל יום שנשלם בו שבוע סופר כמה שבועות הם, וא"כ אפילו חיסר יום אחד, ביטל בזה רק מצות ספירת הימים שאינם תמימות, אבל עדיין יכול לספור מנין השבועות בברכה. ואף דדעת רבינו ירוחם (נ"ה ח"ד) דאין מברכין על שבועות בזה"ז שאין מצותו מה"ת רק זכר למקדש, דכתיב מיום הביאכם את עומר וכו' שבע שבתות תמימות תהיין, והברכה על מנין הימים לחודא שהוא מה"ת, הלוא קיימא לן כהפוסקים שכל עיקר מצות ספירה בזה"ז רק דרבנן זכר למקדש, ומוכח שמברכין על זכר למקדש ואין לחלק בין יומי לשבועי. ועוד להרמב"ם הלוא מנין השבועות גם בזה"ז דאורייתא, וראוי א"כ לברך עלה. ואפי" אם נאמר דמנין הימים והשבועות מצוה אחת, הלוא מבואר בטור שאם ספר ימים בלא שבועות או שבועות בלי ימים יצא, ונדון דידן לא גרע מזה, וסופר השבועות בברכה אף שחיסר הימים, ושמענו שכן הורה נמי לדינא. ח

ועכשיו נבוא לחידוש הלכה למעשה שהעלה הגאון רבי יוסף דובער סולובייציג זצ"ל בספרו שו"ת בית הלוי (סימן ל"ט), דהא דפסקינן שאם שכח ולא

מקורות והערות

ח. דרך אגב הן אמת שבעה"ס תורה תמימה הגר"ב עפשטיין זצ"ל הביא שהיה נוכח כשאחד מהגבירים מהמשכילים במינסק בא אל הגאון רב יוסף דוב סולובייציג זצ"ל (הגאב"ד דבריסק) כשהגיע שמה, הציע שרבי הדור יתחילו להקל, ואז יתקרבו יותר הרחוקים לקיום התורה. והגרי"ד זצ"ל ענה ואמר שהוא גם מיקל גדול בהרבה דינים ושמה האיש מאד, ואמר שזה מה שצריך היום וביקש לשמוע ממנו מקולות שהמציא להקל בשמירת התורה. והגרי"ד זצ"ל ענה לו שמדרך הסוחרים להציע דוגמאות מסחורות שלהם וזה מעיד על השאר ואציע לפניך שבע דוגמאות להעיד על השאר, והגביר הקשיב ודימה שמצא עכשיו רב מקיל כרצונו, והתחיל הגרי"ד זצ"ל ואמר:

- א. יש מחמירים להתפלל ערבית רק עד חצות, ואנכי הכרעתי להקל דמותר עד שיעלה עמוד השחר.
- ב. יש מחמירים בתפלין דרבינו תם שצריך להיות מוחזק בחסידות ואני הכרעתי דמותר לכל אחד.
- ג. יש מחמירים שלא לומר פיוטים באמצע התפלה מפני הפסק בתפלה, ואני הכרעתי להקל.
- ד. יש מחמירים שלא ללמוד בערב ת"ב שחל בשבת, ואני הכרעתי להקל.

סוגיא ג' בענין מלאכת אוכל נפש ביו"ט

- שו"ע או"ח תצה' ב'
- משנ"ב שם יא'-יג'
- שער ציון שם אות יח'
- בשו"ע הובא שיש מלאכות או"ט שהן אסורות מדרבנן. ובמשנ"ב הביא שיש אומרים שהם מדאו'. ובשע"צ הביא ראייה מגמ' שלנו לשיטות אלו.

הלכות יום טוב סימן תצה

באר הגולה קא :

(ז) ויש מחמירין אפלו באכל נפש עצמו (ח) כל ישאנו מפיו (ט) טעם כלל, אם עשא מערב יום טוב (אור ורוע דביצה וכו' ושלמי ומחר"ל). [ס' מיהו אם לא עשא מערב יום טוב ויש בו צרך יום טוב (י) מתר לעשותו על ידי שנוי (סמ"ג ור"י):

ב. (יא) קצירה (יב) וטחינה ובעירה (יג) וסחיטה וצידה, אף על פי שהם מלאכת אוכל נפש, (יד) אסורים

באר היטב

לעשותו, בית יוסף וצ"ח וצ"ח סימן תצה. ג. שאינו. ומהאי טעמא יש לבשל פרות היבשים קדם יום טוב שהם טובים יותר כשנתבשלו מאתמול. ש"ח: ג. שנוי. ומתר לבתחלה להמתין עד יום טוב לעשותו בשני ומכל מקום מתבשר מחר"ל ללש הרמב"ם או לאקש"ין מערב יום טוב, דהשנים יותר טובים, וגם אסור לרוץ שקדים ביום טוב להוציא מהן חלב, כי אפשר לעשותה מערב יום טוב אף שמפוי קצת, מן אקרהם: ד. וטחינה. השעם, לפי שהאדם רגיל לקצור שדרו ולבצר פרמו כאחד היה קוצר כל שדרו ובוצר כל פרמו ודורך כל ענביו וקטע שמחת יום טוב, וכן צידה

שערי תשובה

(א) וחיטה. צ"ח באר הטב. וצ"ח כש"ח פני יחושע כתב די חלק או"ח סימן יד בענין המנהג שנהגו ביום טוב לקחת מלוח דבש ולטבל בו פרוסת המוציא שקדים אחר רוצה לאסר, שדבש מן המלוח היו משקה הוצא מזימים וענבים שאסור אף בעמרים לאכילה, וכתב דהו אינו, ודורא לטבל הפת מתר הקו משקה הכא לאכל, ועד"ה מנה דהו אכל הכא לאכל כדאימא כגמרא, אך בלא פת יש חמה, ודוקא בזמן שדבוקים בכורת וצריך כו' כדאימא בסמ"ג שכתב כו' עין שם, וצ"ח בסמ"ג שכתב כגמון אקרהם שם:

ולרוץ כל ענביו באחד ולטחון הרבה ביחד, ונחש חכמים שאם היו מתרים ביום טוב

באר הגולה

מערב יום טוב, אבל בדרך שדרך לעשותו לימים רבים אפלו לדעת המחבר צריך שנוי, וכל זה כשלא היה מפוי טעם כלל אם היה עושה מערב יום טוב, אבל אם היה מפוי טעם מתר אף בזה שלא על ידי שנוי, וכל זה מבאר הגמ"א. והנה זה לפי זה אנו מקרתי לומר דמה שאסור המחבר בסמ"ג תמו סעיף ח לעשות שאור ביום טוב כי אם על ידי שנוי, הוא משום שדרך לעשותו לימים הרבה: ...

(י) מיהו אם לא עשא וכו' על ידי שנוי. ונרשם על זה סמ"ג ור"י, טענת סופר הוא, דלדעת הר"ן מתר אפלו בלא שנוי כמו שכתב הגמ"א, וזהו דעת המחבר דלא הנייר כלל תמרא לענין אכל נפש עצמו, משמע דבכל גונו שרי. ודברי הרמב"ם משה בענין זה צריך עיון בהרמ"א, אחד, דמשמע מנה דלדעת המחמירים אפלו על ידי שנוי לא מהני וסמ"ג הוא מהמקלן, וכאן משמע דהסמ"ג הוא המחמיר ולדעה ראשונה אפלו שנוי לא כפי, גם משמע מנה שם לכאורה דהסמ"ג ור"ן בהרא שטתא קמי, ובאמת זה אינו וכנ"ל, ונראה לי לת"ח, דבאמת לדעת מהר"ל נאור ורוע, טובה דהרמ"א משה דאגרו סבירא להו אפלו שנוי לא מהני, וכתבתי אפשי דהקלו חכמים משום דא אפשר לאכל תבשיל בלי מלוח ולדעת הר"ן דהוא דעת המחבר וכמו שכתב הגמ"א אפלו שנוי לא כפי, וזהו שכתב מתחלה ויש מחמירין, הינה, דעת אור ורוע ומהר"ל, דאפלו שנוי לא מהני, ומה שכתב אחר כך מיהו אם לא עשא וכו' רוצה לומר, בדיעבד יש לסמך אדעת סמ"ג דמהני שנוי, ומה שכתב בדברי משה וכן כתב הר"ן, הינה שויו תווחו ויש לקל על כל פנים על ידי שנוי, ושלא לדעת המחמירים, ולפי זה אין להקל לבתחלה להניח על יום טוב ולעשות על ידי שנוי, ולעניות דעתי זהו גונת המגן אברהם שהסמ"ג דברי מהר"ל לענין מה שהקל מתחלה להניח על יום טוב ולעשות על ידי שנוי, דלדעת מהר"ל אין לעשות פן וכמו שמוכח מן הדרכי משה:

להתיר: (י) מתר לעשותו על ידי שנוי, ואם לא עשא מערב יום טוב מפני איזה אנס, מותר אפלו בלי שנוי, וכתב המגן אברהם, דאפלו לבתחלה מתר להמתין לעשותו על ידי שנוי, ובספר בגדי ישיע"ב מפקפק על זה, אכן אם אין לו שהות קדם יום טוב ב"בדאי יש לסמך על זה: ב. (יא) קצירה וכו'. והוא הדין ד"דישה הירקנה וכהאי גוונא: (יב) וסחיטה. רוצה לומר, לחטט הפרות להוציא מהן שמן ויין ב"לאכילה ביום טוב: (יג) אסורים חכמים. דמן התורה כל מלאכה שהוא באכל נפש מתר, אלא חכמים אסרו וכן דברים שהם עבודה רבה כגון הני, שהאדם רגיל לקצור שדרו ולבצר פרמו כאחד ולרוץ כל ענביו וקטע שמחת יום טוב, ואם לא יסדר כל היום בעבודתו וימנע משמחת יום טוב, ולכן אסור חכמים, ונאפלו על ידי שנוי אסור, והניחו בהתירן רק דברים שמשמחת הן רק לצורך אכילת יום טוב. ו"הורבה פוסקים חולקין וסוברין דמלאכת עבודה הנ"ל אסור מן התורה אפלו באכל נפש, ולא התירה התורה באכל נפש אלא מה שהוא צריך לעשות ליום זה, כגון מלישה ואפייה ואילן וכהאי גוונא מלאכות שהם לצורך אכילה ביום טוב, ופרטי דינים אלו יתבאר בסמינים

שער הציזן

ד. מוכח כגמרא מקרא: ה. אף דהתוספות במלה דף ז ע"ב מוכח דסבירא לה דהוא דאורייתא, רב פוסקים סבירא להו דהוא דרבנן, וכן תוספות גופא בשפת דף ז ע"ב מוכח דסבירא לה דלא הו"י כי אם מדרבנן, וכן במצ"ח דף ג ע"ב תוספות מוכח דסבירא לה דמעבד הו"י מתר: ו. ומפ"ם ושאר פוסקים: ז. שריי נכנסת הרוחלה ואלה רבתי תרשי תרשי ושאר אחרונים: ח. וכן בבאר הגמ"א שפירי, דעל ידי שנוי מתר, ולא כמגן אברהם, וכן מבאר מהר"א בפרי דפירוש ושאר מיני מאכלים שעושין מהעשה, כגון שחלחים אינם יפים שהיוצא ויהא אפשר לעשותו מערב יום טוב אסור לעשותו ביום טוב, אלא על ידי שנוי שישנה קצת אפן עשייתו, או אם היה רגיל לעשותו על גבי השלחן יעשה על גבי בשר ויביא בו, וכן בשר מרדים שמעדר דאפלו אם עדיף טפי כשיעשהו מערב יום טוב מתר גם כן על ידי שנוי, וכן מהר"א הנ"ל שמשגי גם כן על המגן אברהם משמע ה"כ: ט. דלא גרע עשייתו אלא נפש דשירי כהאי גוונא: י. דבאמת הוא חזקא בעלמא, דמעבד הרב לא שנוי כזה חסירה, כמו שכתבו הפוסקים שהחלב אינו נוטל בשקדים כיון בענבים, וכן פליג באמת הפרי תרשי על דין זה, וכן בספר מור וקציעה, ודי לנו להחמיר כזה כמו בדברי

באר הגוֹיָה קא :

ד ה"א"ש בריש פרק ג
דביצה ובירושלימי
מסמך ליה אקראי.

הלכות יום טוב סימן תצה

(ז) ויש מחמירין אפלו באכל נפש עצמו (ח) כל שאינו מפיג (ט) טעם כלל, אם עשאו מערב יום טוב (אור זרוע ומחיר"ל). [א*] מיהו אם לא עשאו מערב יום טוב ויש בו צרך יום טוב (י) מתר לעשותו על ידי שנוי (סמ"ג ור"ן):
ב. (יא) קציצה (כו) וטחינה ובצירה (יב) וסחיטה וצידה, אף על פי שהם מלאכת אכל נפש, (יג) אסרום

שערי תשובה

(א) וצחיה. עין באר היטב. ועין בשו"ת פני יחושע כתב יד חלק א"י סימן יד בענין המנהג שנהגו ביום טוב לקחת הלוח דבש ולטבל בו פרוסת המוציא שהם אחר רוצה לאסור, שדבש מן החלות הו' כמשקה היוצא מזיתים וענבים שאסור אף בעומרים לאכילה, וכתב דזה אינו דודאי לטבל הפת מחר דהוי משקה הבא לאכל, ועדיף מנה דהוי אכל הבא לאכל כדאימא בגמרא, אף בלא פת מי חתי, ודוקא בזמן שדבוקים בכורת וצריך בו כדאימא בסימן שכא כו עין שם, ועין בסימן שכא בגמ' אברהם שם:

ולדרך כל ענביו פאחד ולטחן הרבה ביתר, וחשו חכמים שאם היו מתרים ביום טוב

באר היטב

לעשותו, בית יוסף ועין ריש סימן חקמג: **ג. שאינו.** ומהאי טעמא יש לבשל פרות היבשים קדם יום טוב שהם טובים יותר קשנתבשלו מאתמול. **ש"ה:** ג. שנוי. ומתיר לכתחלה להמתין עד יום טוב לעשותו בשנוי ומכל מקום פתח מהיר"ל ללוש הרמז"ש או לאקש"ן מערב יום טוב, דהישנים יותר טובים, וגם אסור לדרך שקדים ביום טוב להוציא מהן חלב, כי אפשר לעשותה מערב יום טוב אף שמפיג קצת, מגן אברהם: **ד. וטחינה.** השעם, לפי שהאדם רגיל לקצר שדהו ולבצר פרמו פאחד הנה קוצר כל שדהו ובוצר כל פרמו ודרך כל ענביו וימנע משמחת יום טוב, וכן צידה

באור הלכה

מערב יום טוב, אבל בדרך שדרך לעשותו לזמנים רבים אפלו לדעת המחבר צריך שנוי, וכל זה כשלא היה מפיג טעם כלל אם היה עושהו מערב יום טוב, אבל אם היה מפיג טעם מתר אף בזה שלא על ידי שנוי, וכל זה מבאר הגר"א. והנה לפי זה אנו מוכרחין לומר דמה שאסור המחבר בסימן תקו סעיף ח לעשות שאור ביום טוב כי אם על ידי שנוי, הוא משום שדרך לעשותו לזמנים הרבה: [א*]
[ב*] מיהו אם לא עשאו וכו' על ידי שנוי. ונרשם על זה סמ"ג ור"ן, טעות סופר הוא, דלדעת הר"ן מתר אפלו בלא שנוי כמו שכתב הגר"א, וזהו דעת המחבר דלא הזכיר כלל חמרא לענין אכל נפש עצמו, משמע דבכל גוני שרי. ודברי הדרכי משה בענין זה צריך עיון בתרתי, אחר, דמשמע מנה דלדעת המחמירים אפלו על ידי שנוי לא מהני וסמ"ג הוא מהמקלן, וכאן משמע דהסמ"ג הוא המחמיר ולדעה ראשונה אפלו שנוי לא בעי, גם משמע מנה שם לכאורה דהסמ"ג ור"ן בחדא שיטתא קמי, ובאמת זה אינו וכנ"ל, ונראה לי לתרץ, דבאמת לדעת מהיר"ל ואור זרוע, סובר הדרכי משה דאנהו סבירא להו אפלו שנוי לא מהני, ובמלח אפשר דהקלו חכמים משום דאי אפשר לאכל תבשיל בלי מלח ולדעת הר"ן דהוא דעת המחבר וכמו שכתב הגר"א אפלו שנוי לא בעי, וזהו שכתב מתחלה ויש מחמירין, הינו, דעת אור זרוע ומחיר"ל, דאפלו שנוי לא מהני, ומה שכתב אחר כך מיהו אם לא עשאו וכו' רוצה לומר, בדיעבד יש לסמך אדעת הסמ"ג דמהני שנוי, ומה שכתב בדרכי משה וכן כתב הר"ן, הינו, דבנה שוי תריותו דיש להקל על כל פנים על ידי שנוי, ושלא כדעת המחמירים, ולפי זה אין להקל לכתחלה להניח על יום טוב ולעשות על ידי שנוי, ולעניות דעתי זהו פונת המגן אברהם שהסמך דברי מהיר"ל לענין מה שהקל מתחלה להניח על יום טוב ולעשות על ידי שנוי, דלדעת מהיר"ל אין לעשות פן וכמו שמוכח מן הדרכי משה:

משנה ברורה

מאתמול דהרי הוא כשאור מלאכות ואסור מן התורה: (ו) ויש מחמירין וכו'. "מדרכנו, כרי שלא יעבר עליו כל היום במלאכות וימנע משמחת יום טוב: (ח) כל שאינו מפיג. דלישה ואפייה וסחיטה ובשול, אם עשאן בערב יום טוב י'ש בהם חסרון טעם, שאין לחם שגולוש ונאפה היום כלחם שגולוש ונאפה מאתמול, ולא תבשיל שנתבשל היום כתבשיל שנתבשל מאתמול, ולא בשור שנשחט היום כבשור שנשחט מאתמול, ולהכי לא גזרו בהם, אבל דבר שאין בו קלקול טעם והפסד אם נעשה מאתמול, למה לו לעשותו ביום טוב. וכתבו האחרונים דנקטין למעשה פסבא זו. וכתבו עוד, דלפי דעה זו אסור ללוש ביום טוב וורמז"ל (שקורין לאקש"ן), "שאפשר הנלושים מבעוד יום טובים ביותר, וכן אסור לבשל פרות יבשים ביום טוב, שהוא ידוע שהמבשלים מערב יום טוב טובים הם יותר לאכילה אחר כך ביום טוב. מיהו, אם לא היה לו שהות מקדם לבשל, וכל שכן כשלא היה לו הפרות מקדם, בודאי מתר לבשול ביום טוב, וכן לענין לישה הנ"ל: (ט) טעם כלל. משמע דאם מפיג טעם אפלו במקצת, שרי לכלי ע'למא. ובמהיר"ל כתוב שאסור לדרך שקדים ביום טוב להוציא מהן חלב מדהיה אפשר ליה לדרך מאתמול, אף על פי שמפיג טעם קצת. וכתבו האחרונים, דמשום הכי החמיר בזה, דדמי קצת לסחיטת פרות דאסור. ומכל מקום על ידי שנוי נראה דיש

להתיר: (י) מתר לעשותו על ידי שנוי. ואם לא עשאו מערב יום טוב מפני איזה אנס, "מתר אפלו בלי שנוי. וכתב המגן אברהם, דאפלו לכתחלה מתר להמתין לעשותו על ידי שנוי, ובספר בגדי ישע "מפקק על זה, אכן אם אין לו שהות קדם יום טוב "בדאי יש לסמך על זה: **ב (יא) קציצה וכו'.** והוא הדין "דישה והרקה וכהאי גונא: (יב) וסחיטה. רוצה לומר, לסחט הפרות להוציא מהן שמן וינין "לאכילה ביום טוב: (יג) אסרום חכמים. דמן התורה כל מלאכה שהוא באכל נפש מתר, אלא חכמים אסרו "דברים שהם עבודה רבה כגון גני, שהאדם רגיל לקצר שדהו ולבצר פרמו פאחד ולטחן הרבה בפעם אחת, ואם פן יטרד כל היום בעבודתו וימנע משמחת יום טוב, ולכן אסרו חכמים, "ואפלו על ידי שנוי אסור, והניחו בהתירן רק דברים שפסקתא הן רק לצורך אכילת יום טוב. "והרבה פוסקים חולקין וסורין דמלאכת עבודה הנ"ל אסור מן התורה אפלו באכל נפש, ולא התירה התורה באכל נפש אלא מה שהוא דרך לעשות ליום זה, כגון מלישה ואפייה ואילך וכהאי גונא מלאכות שהם לצורך אכילה ביום טוב, ופרטי דינים אלו יתבארו בסימנים

שער הציצין

ד. מוכח בגמרא מקרא: ה. אף דהתוספות במגלה דף ז ע"ב מוכח דסבירא לה לה הוה דאורייתא, רב פוסקים סבירא להו דהוא זרענו, וכן תוספות גופא בשבת דף עז מהא דסבירא לה דלא הו' כי אם מדרבנן, וכן בבבצה דף ג ע"א בתוספות מוכח דסבירא לה דמעקר הדין מתר: ו. ומכ"ם ושאר פוסקים: ז. שרי כנסת הגדולה ואלהי רבה ופרי חרש ושאר אחרונים: ח. ועין בבאור הגר"א שמכ"ע, דעל ידי שנוי מתר, ולא כמגן אברהם, וכן מבאר בהדיא בפרי חרש דפירושו ושאר מיני מאכלים שעושין מהעשה, כיון שהלחים אינם יפים מהובשין ומה אפשר לעשותן מערב יום טוב אסור לעשותן ביום טוב, אם לא על ידי שנוי שישנה קצת אפן עשייתן, או אם היה רגיל לעשותן על גבי השלחן יעשה על גבי כנר וכיצא בו, ועין בפרי מגדים דאפלו אם עדיף טפי כשיעשהו מערב יום טוב מתר גם על ידי שנוי, וכן מהגר"א הנ"ל שמשיג גם כן על המגן אברהם משמע הכי: ט. דלא גריד ממשכ"ן אלא נפש דשרי כהנהי גונא: י. דבאמת הוא חמרא קלמא, דמעיקר הדרך לא שך בזה סחיטה, כמו שכתב הפוסקים שהחלב אינו כנוס בשקדים ניין בענבים, וכן פליג באמת הפרי חרש על דין זה, וכן בספר מור וקציעה, ודי לנו להחמיר בזה כמו בדבר

שאינו מפיג טעם כלל, ואפלו הכי מתר על ידי שנוי, ובמחצית השקל מסתפק בזה: יא. כן משמע בשי"ם ביצה יד וכן פתח הגר"ו: יב. דהלא לדעת התוספות במגלה ז ע"ב מלאכה שאפשר לעשותה מבעוד יום מן התורה אסור לעשותה ביום טוב, וכן דעת רש"י ריש פרק אין צדין, ואף המבאר בשי"ם להדיא גבי מלח דהתני שנוי ואף דפשע דהא ידע מקדם שיהיה צריך למלח, מכל מקום יש לומר דזה דוקא דיעבר אבל לא לכתחלה להניח על יום טוב: יג. פשוט: ד. יד. פוסקים: טו. דאלו סתם קציצה וסחיטה בודאי לכלי ע'למא אסור מן התורה וכדמובחן בהגיגה דף יח ע"א עין שם, ותמר משת: טז. פוסקים: יז. אחרונים: יח. ט"ו ואלהי רבה בשם רש"ל, וכן הוא דעת כמה ראשונים ודעת הירושלמי וכן כתב הגר"א בשם הרשב"א, ובחמ"ד משה חזק סבא זו גם משי"ם דילן חגיגה דף יח ע"א דקפריץ שם הנמרא קציצה ביום טוב מי שרי, ונהני. למאן דאית לה מתוך גם בשאר דברים חזק מהוציא והבערה) אלא שבאמת דשם פסוגא מבאר דגם בחל המועד הוא מהתורה באסור מלאכה, וכבר עמדו על זה הראשונים וחלקו בדרך, ואם כן אפשר לומר כן גם לענין יום טוב עצמו, וצריך עיון:

